

NGUNDHAKAKE KAWASISAN PIDHATO BASA JAWA KANTHI MODHEL PAMULANGAN LANGSUNG NGANGGO MEDHIA AUDIO VISUAL SISWA KELAS IX A SMP NEGERI 2 LENGKONG TAUN 2015/2016

Endang Hartiningsih, Drs. Bambang Purnomo, M.S.

Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah (Jawa)
Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Surabaya
endangh68@gmail.com

Abstrak

Panliten tindakan kelas kanthi modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual kang katindakake ing kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong, Nganjuk iki kaleksanan amarga bijine siswa ing materi pidhato basa Jawa isih akeh kang sangisore KKM. Modhel pasinaon pamulangan langsung nganggo medhia audio visual kang dipilih amarga ing kene siswa bisa luwih aktif katimbang metodhe ceramah kang mbosenake.

Underan saka panliten iki yaiku (1) Kepriye undhak-undhakan kawasisan pidhato basa Jawa siswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong, sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual, (2) Kepriye owah-owahan patrap/tumindake siswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual, (3) Kepriye owah-owahane patrap/tumindake guru basa Jawa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.

Ancase panliten iki yaiku (1) Ngandharake undhak-undhakan bijine siswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual, (2) Ngandharake owah-owahan patrap/tumindake siswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual, (3) Ngandharake owah-owahan patrap/tumindake guru basa Jawa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual. Paedahe saka panliten iki yaiku : (1) Ndandani pasinaon, (2) ngundhakake kompetensi guru, (3) ngundhakake kawasisane pidhato siswa, (4) ngundhakake kualitas pasinaon basa Jawa ing sekolah

Panliten iki kaleksanan saka wulan Agustus tumekane wulan September, saka ngrancang panliten nganthi nganakake siklus I lan siklus II. Asil saka siklus I yaiku ngasilake persentase katuntasan 70 %. Asil saka siklus II yaiku ngasilake katuntasan 76%. Asil saka aktivitas siswa ing siklus II yaiku ngasilake jumlah 32 lan persentase katuntasan 80%. Asil saka aktivitas guru ing siklus I yaiku ngasilake jumlah 46 lan persentase katuntasan 76,6%. Asil saka aktivitas siswa ing siklus II yaiku ngasilake jumlah 52 lan persentase katuntasan 86,6%. Mula panganggone modhel pamulangan langsung bisa ngundhakake kawasisan pidhato basa Jawa ing kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong.

Tembung wigati: ngundhakake, kawasisan pidhato, modhel pamulangan langsung.

PURWAKA

Lelandhesane Panliten

Kagiyatan pasinaon utawa pamulangan iku, ngupaya supaya siswa dadi bisa wasis samubarange. Sajroning pamulangan guru bisa milih, netepake, lan ngrembakakake cara (metodhe) kanggo mujudake asile sinau. Milih netepake lan ngrambakakake cara (metodhe) iki adhedhasar kahanan pasinaon sing ana. Kagiyatan-kagiyatan iki sing sejatine dadi underaning pasinaon (Uno, 2005: 134).

Kudu dingerteni, ancane pamulangan basa Jawa supaya siswa trampil nganggo basa Jawa (micara). Sakliyane iku, siswa uga diajak nduweni pengalaman sing mumpuni babagan sastra, (apresiasi lan kreasi). Supaya nduweni ketrampilan iku mau, mesti wae ora mung cukup kawruh, nanging lire luwih wigati cak-cakane tumrap siswa.

Salah sijine kawasisan basa Jawa yaiku micara. Siswa sing pinter micara, bisa digladhi supaya pinter pidhato. Kanthi pidhato, siswa bisa

ngetokake uneg-unege miturut pengalaman sing dinduweni. Ketrampilan basa nduweni patang komponen, yaiku ketrampilan nyemak, micara, nulis, lan maca (Tarigan, 2008: 1). Saben ketrampilan nduweni gegayutan kanthi proses-proses mikir, kang dadi dhasare basa. Basane indhividhu bisa nudhuhake pikirane. Siswa sing trampil anggone nudhuhake manawa wis pinter ngesok uneg-unege (gagasan) dalan pikirane. Ketrampilan amung bisa dikuwasani lan dipikolehi kanthi praktek lan kerep latihan.

Micara kalebu salah sijining pamulangan basa prodhuktif, tegese ketrampilan iku kanggo ngandharake gagasan, pikiran, utawa pangrasane. Gagasan-gagasan kang ana jroning pamikire pamicara bisa dipahami dening wong liya. Micara ateges ngandharakeidhe utawa pesen kanthi aktif lumantar pralambang swara murih kaleksanane komunikasi antarane penutur lan mitra tutur. Pancen saben wong dikodratake bisa micara utawa komunikasi kanthi cara lisan, ananging ora kabeh bisa trampil anggone mujudake komunikasi mau.

Ketrampilan komunikasi bisa dipikolehi ing ngendi wae lan kapan wae. Wiwit saka lingkungan kulawarga, lingkungan sakupenge, lan sekolahan. Bisa diarani, jroning bebrayan saben dinane siswa mesthi kudu ngecakake kagiyatan micara. Ewasemono nyatane ing pasinaon micara ing sekolah durung bisa maksimal.

Pidhato kalebu salah sawijine ketrampilan micara. Sansaya pinter micara lumrahe siswa bakal prigel anggone pidhato. Ing kagiyatan micara mligine pidhatosiswa kudu kerep digladi. Nalika pidhato siswa kudu nguwasani bahane pidhato, nguwasani basa, pilihan tembung, kendel, anteng, sanggup medharake idhe kanthi lancar lan ajeg saengga bisa lan trampil anggone micara. Ketrampilan micara ora mung dipikolehi sembarangan, nanging kudu disinaoni lan digladhen/latihan.

Kanggone para siswa, sinau micara mligine pidhato dianggep sepele lan ora tenanan. Kasunyatane, akeh para siswa sing durung terampil anggone micara. Nalika siswa diutus gurune maju ing ngarep kelas praktek pidhato, siswa kurang kendel utawa grogi, saengga tembung -tembung kang diandharake dadi pedhot-pedhot lan dibolan-baleni. Bab iku disebabake merga siswa kangelan micara nalika praktek pidhato. Mula saka iku, bisa diarani ketrampilan micara mligine pidhato isih dirasa kurang.

Adhedhasar olehe-olehe niti kahanan sing wis kaleksanan sadurunge, siswa SMP Negeri 2 Lengkong, kelas IX A, anggone pidhato isih adoh banget karo sing dikarepake. Kurange kaprigelan lan oleh-olehane pambiji iku mau disababake :

- 1). Siswa kurang kendel micara ing ngarep kelas. Babagan iki disababake akehe siswa sing kurang anggone gladen, lan ora siyaga, durung ngerti carane pidhato sing bener lan apik.
- 2). Kabisane siswa micara ing ngarepe kancane isih kurang banget. Babagan iki disebabake kurange kawasisan ing tembung-tembung utawa ukara-ukara sing durung dingerteni.
- 3). Siswa arang-arang oleh panjurung saka guru anggone micara ing ngarepe wong akeh. Siswa uga aras-arasen gladhen, saengga guru uga aras-arasen menehi panjurung marang siswane.
- 4). Guru arang-arang nggladhi siswa micara ing ngarep kelas. Akeh guru sing kurang nggladi marang siswane. Guru kurang siyaga nggladi ing babagan pidhato.
- 5). Carane mulang guru, ora cocok karo materi sing kudu diwulangake, laras karo kurikulum. Guru kurang mumpuni ing materi pamulangan, materi kurang disenengi karo siswa saengga siswa akeh sing ora nggatekaake. Apa maneh babagan micara siswa kurang aktif banget.

Underaning Panliten

Adhedhasar landhesaning Panliten ing dhuwur, mula panaliti njupuk underane panliten kaya mangkene:

- 1) Kepriye undhak-undhakankawasisanpidhato basa Jawa siswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong, sawise nggunakake modhel pamulanganlangsung nganggo medhia audio visual.
- 2) Kepriye owah-owahane patrap/tumindake siswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong, sawise nggunakake modhelpamulangan langsung nganggo medhia audio visual.
- 3) Kepriye owah-owahan patrap/tumindake guru basa Jawa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulanganlangsungnganggo medhia audio visual.

Pangrampung Perakara

Adhedhasar masalah kang wis dirumusake mau diupayakake obat utawa cara kanggo ngrampung. Cara kang dipilih kanggo ngrampung masalah mau yaiku modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual. Modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual iki dipilih kanthi pangajab bisa : 1) ngundhakake kawasisan pidhato basa Jawa tumrap siswa kelas IXA SMP Negeri 2 Lengkong; 2) ngundhakake patrap/tumindake siswa sajrone pasinaon pidhato basa Jawa; 3) ngundhakake patrap/tumindake guru sajrone pasinaon pidhato basa Jawa.

Sajrone pamulangan pidhato iku ana bab-bab kang kudu diwenehake marang siswa. Kayata , sikap utawa patrape nalika pidhato, kepriye anggone ngucapake tembung-tembung (*artikulasi*), anggone ngomong kudu lancar, ulate kudu nyenengake, yen pidhato kanthimaca naskah kudu kepriye, lan liya-liyane. Kabeh mau ing pamulangan langsung siswa diwenehi tuladha langsung dening guru. Tuladha mau bisa ditindakake dhewe dening guru lire guru nindakake pidhato. Siswa nggatekake tuladha pidhatone guru. Tuladha mau bisa diwenehake sarana medhia audio visual kang awujud CD. Lire guru nyetelake CD pamulangan pidhato. Siswa nggatekake tuladha pidhato kang ditindakake dening paraga ing CD. Kanthi pamulangan iki diajab siswa bisa nirokake utawa tuladha nindakake pidhato kanthi becik.

Hipotesis Tindakan

Menawa pasinaon pidhato basa Jawa ing kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong taun 2015/2016 ditindakake kanthi ngecakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual, kawasisan pidhato siswa bisa mundhak.

Ancasing Panliten

Adedhasar undhere panliten kasebut tujuan kang kepengin digayuh yaiku:

- 1) Ngandharake undhak-undhakan bijine siswakelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong,sawise nggunakake modhel

- pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.
- 2) Ngandharake owah-owahan patrap/tumindake siswa kelas IX-A SMP Negeri 2 Lengkong, sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.
 - 3) Ngandharake owah-owahan patrap/ tumindake guru kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.

Paedah/Pigunane Panliten

Anane Panliten iki dikarepake bisa menehi sumbangan paedah kanggo wong akeh sing ana gegayutane karo pasinaon umume, mirunggan kanggo guru lan siswa.

Tumrap guru

- a) Ndandani pasinaon kang ditindakake ing kelas.
- b) Bisa nambahi kaweruh lan kompetensi guru basa Jawa saengga luwih mumpuni anggone mulang.
- c) Bisa ngundhakake kreativitas guru anggone mulang supaya bisa ngganyuh ancane pamulangan.
- d) Bisa ngundhkaake kesenangan makarya bebarengan karo guru liya kanggo nggolek cara ngawe lan ngrampungke masalah kang ana ing pasinaon.

Tumrap Siswa

- a) Bisa ngundhakake panjurung lan greget sinaune siswa anggone sinau basa Jawa.
- b) Bisa nuwuhake kesadaran siswa, babagan wigatine bahasa Jawa, mirunggane(khusus) kanggo materi pidhato.
- c) Bisa ngundhakake kawasisan kanthi modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual saengga biji basa Jawa bisa mundhak.
- d) Bisa ngundhakake keprigelan anggone nganggo basa Jawa.

Tumrap Sekolah

- a) Ngundhakake kualitas pasinaon basa Jawa ing sekolah.
- b) Ngundhakake prestasine sekolah ing babagan basa Jawa.

TINTINGAN KAPUSTAKAN

Sajrone tintingan kapustakan iki kaandharake ngenani panliten saemper, kang tau ditindakake ing wektu sadurunge, bab-bab kang gegayutan karo panliten kang ditindakake lan konsep kang digunakake ing sajrone panliten iki. Sakabehe kalungguhan kaandharake ing ngisor iki.

Kawasisan Pidhato

Tegese Kawasisan

Adhedhasar Kamus Umum Bahasa Indonesia (Depdikbud,1990:553)

Tembung kemampuan tegese padha karokawasisan. Tegese: kesanggupan, kepinteran, kekuatan sing awujud matenge kaweruh uga ketrampilan sing bisa digunakake kanggo nemokake kebutuhanane sinau.

Kebutuhan sinau raket banget karo kagiyatan nganggo basa kayata: micara, nyemak, maca, lan nulis.

Dene miturut Baoesastra Djawa (Poerwadarminto,1937:592) wasis tegese pinter, bisa. Kawasisan tegese kepinteran, kabisan.

Kawasisan micara sing digagas ing kene, yaiku siswa sing pinter njlentrehake utawa ngandharake tembung-tembung utawa ukara-ukara kanthi cetha/truwaca ing ngarepe wong akeh. Siswa bisa micara kanthi lan cetha kudu sregep gladhen.

Siswa sing pinter micara, biasane luwih wasis anggone pidhato. Kosok baline siswa sing ora pinter micara biasane uga ora pati wasis anggone pidhato. Katrampilan micara nemtokake banget ing kawasisan pidhato. Siswa sing pinter ngomong utawa sing akeh omongne durung mesthi bisa nindakake pidhato. Kawasisan pidhato ora mung mbutuhake kepinteran ngomong nanging uga mbutuhake kekendelan, siyape menthal lan babagan liyane

Tegese Pidhato

Pidhato/ceramah yaiku awèh kabar ing ngarepe wong akeh kanthi lesan (Sunarto;2002:60). Adhedhasar pangerten iku mau kena didudut, pidhato yaiku praktek nggunakake basa lesan kanggo ngabarake pawarta ing ngarepe wong akeh. Adhedhasar kasunyatan tujuan pidhato yaiku menehi panjurung, menehi weruh, ngajak, lan awèh lelipur. Pidhato uga awèh/ medharake katrangan (informasi), pangerten.

Sajroning pidhato, sing ngrungokake bisa ndeleng tingkah polah, sikap, lan ngadhep langsung karo sing pidhato, saengga dheweke kudu ngatekake kabeh apa sing diandharake karo sing pidhato(orator).

Saka panemu ing dhuwur mau bisa diarani nenawa kawasisan maca pidhato iku mujudake kesanggupan, kekuatan, kapinteran uwong anggone micara ing ngarepe wong akeh kanggo ngabarake katrangan (informasi) pangerten lan bab-bab liyane sing perlu diwedharake marang tumrape wong-wong.

Jinis-jinis Pidhato

Jinis-jinis pidhato yen dideleng saka sifate, bisa kaperang kayata:

1. Pidhato pambuka yaiku pidhato saklebatan sing diaturake dening pranata adicara.
2. Pidhato pengarahana yaiku pidhato kanggo njlentrehake acara sing arep ditindakake.
3. Pidhato sambutan, yaitu pidhato sing diandharake ing acara kagiyatan utawakedadean tertamtusing bisa ditindakake karo wong akeh kanthi wektu winates kanthi cara gilir gumanti.
4. Peresmian yaiku pidhato sing ditindakake dening uwong/pejabat kanggo ngresmekake samubarang (gedhung, mesjid lsp)
5. Pidhato laporan yaiku pidhato sing isine awèh palaporan anane kagiyatan sing wis katindakake.
6. Pidhato *pertanggungjawaban* yaiku pidhato sing isine palaporan *pertanggungjawaban*.

Metodhe Pidhato

Anggone pidhato, biasane nganggo jinis-jinis metodhe. Metodhe pidhato ana 4 cacahé:

- a. Metodhe Improptu: Metodhe improptu yaiku pidhato kang kalaksanan adhedhasar kebutuhan ndadak, wong sing pidhato kudu siap senadyan ora duwe persiapan sadurunge.
- b. Metodhe Apalan: Sadurunge pidhato orator/sing pidhato kudu wis siyaga/siap naskah sing arep dipidhatokne. Pidhato kudu diapalake temenan. Cara iki biasane mboseni sing ngrungokake/audience. Apa sing diwedharake ya apa sing wis diapalake, ora ana tambahan utawa selingan kang dijumbuhake karo kahanan.
- c. Metodhe Naskah: Wong sing pidhato/orator mung maca naskah pas pidhato. Metodhe pidhato kaya iki yen dirasa kaku lan pandelenge mata kurang bebas. Sing pidhato kudu tansah nggatekake urutan-urutanane teks pidhato, satemah kurang nggatekake tamu utawa sing dipidhatoni.
- d. Metodhe Ekstemporan: Sadurunge pidhato, orator/wong sing pidhato kudu nyiyapake cathetan cilik/krepekan babagan apa wae sing arep digawe pidhato ing ngarepe wong sing ngrungokake pidhato/audience.

Metodhe iki nduweni bab-bab kang luwih, yaiku gampang dijumbuhake karo kahanan wektu kuwi. Wong sing pidhato nganggo metode iki akeh-akehe wong sing sugih kawruh lan pengalaman.

Ancase Pidhato

Tujuwaning pidhato bisa kaandharake kaya mangkene:1) Ajak-ajak wong liya supaya gelem melu apa sing diaturake dening wong sing pidhato/orator.2) Menahi weruh bab-bab wigati marang wong liya. 3) Nggawe wong liya seneng karo pidhato, saengga wong liyamarem karo katrangan sing diandharake.

Paedah Sinau Pidhato

Pidhato ora mung kanggo panglipur kanggone wong susah. Pidhato uga kena kanggo pasinaon ing kelas. Ancas/tujuane kanggo ngundhakake ketrampilan nganggo basa daerah, khususé micara basa Jawa. Sakliyane iku, pidhato ing ngarep kelas uga ana gegayutane karo ketrampilan basa liyane, kayata ketrampilan nyemak, maca, lan nulis. Paedahe micara kanggo siswa bisa digambarake kaya mangkene:

Paedah utama saka pidhato sing diparagaake ing ngarep kelas yaiku, kanggo ngundhakake ketrampilan micara. Siswa digladhi supaya wasis micara ing ngarepe wong akeh nganggo basa Jawa sing apik, urutan, lan nyenengake. Supaya bisa micara ing pidhato kanthi apik, siswa kudu ngerteni lang ngresep isi pidhato kasebut, lan kudu ngematne temenan artikulasi (gablange lisan), intonasi (lagune tembung) lan mimik (raut muka). Mula saka

kuwi siswa kudu gladhen dhisik ing ngomah maca, ngapalne lan ngerteni isi pidhato sing arep dipraktekake. Sing uga wigati lan kudu digladhi yaiku piye patrape yen lagi pidhato.

Pamulangan Langsung

(Dikbud:2003) Ironing buku materi Pelatihan Pamulangan Kontekstual nyebutake pamulangan iku salah sijine bagian saka Pamulangan Contextual Teaching and Learning (CTL). Tegese, sajroning pamulangan ketrampilan utawa kaweruh, guru bisa menehi tuladha langsung marang siswane. Pangertenmodhel pamulangan langsung yaiku modhel pamulangan singngutamaake ing babagan konsep lan/utawa owah-owahan prilaku kanthingutamaake pendekatan deduktif, kanthi titikane kayata:1) Transformasi lan ketrampilan cara langsung.2) Pamulangan sing nduweni gegayuhan/tujuan mligi.3) Materi pamulangan sing urutan4) Lingkungan pasinaon sing apik; lan 5) Ditata karo guru.

Guru dadi salah sijine wong sing menehi materi pamulangan pidhato. Ing babagan iki guru kudune nggawe media/alat bantu sing macem-macem lan cocok, kayata: film, tape recorder, gambar, paragan, lan liya-liyane. Kabar/informasi sing diwedharake bisa awujud pengetahuan prosedural (yaiku kaweruh babagan piye nindakake pakaryan) utawa kaweruh deklaratif, (yaiku pengetahuan babagan apa wae sing awujud kasunyatan, konsep, prinsip, atau generalisasi). Kritik marang panganggone modhel ing antarane yaiku, menawa modhel iki ora bisa digunakake saben wektu lan ora kanggo kabeh tujuwan pamulangan lan kabeh siswa. Trap-trapane Modhel Pamulangan Langsung

Trap-trapane utawa sintaks miturut Bruce lan Weil (1996), modhel pamulangan langsung, kayata:

a. Orientasi.

Sadurunge nerangake materi anyar, bisa banget nulung siswa menawa guru menehi cengkorongane pamulangan an lan pengenalan materi sing arep diwenehake. Wujude orientasi utawa pengenalan bisa awujud :

- 1) Purwaka kanggo meruhi kaweruh sing cocok karo kaweruh sing dindhuweni siswa.
 - 2) Musyawarah/njlentrehake tujuwane pamulangan.
 - 3) Menahi katrangan/alasan ngenani pakaryan sing arep ditindakake
 - 4) Medharake materi/konsep sing arep digunaake lan pakaryan sing arep ditindakake sajrone pamulangan.
 - 5) Medharake cengkorongane pamulangan/pelajaran.
- b. Presentasi.

Ing trap/tataran iki guru bisa menehi materi pelajaran konsep-konsep bisa uga menehi ketrampilan. Ngandharake materi bisa awujud :

1. ngandharake materi nganggo langkah-langkah saengga materi bisa dingerteni siswa kanthi cepet.

2. menehi tuladha-tuladha konsep.
 3. maragakake ketrampilan nganggo cara demonstrasi utawa nerangake langkah-langkah kerja kanggo tugas.
 4. ngandharake maneh bab-bab kang angel.
- c. latihan ajeg/urut.

Ing trap/tataran iki guru mbiyantu siswa sajrone gladhen/latihan Tumindake guru sing penting ana trap/tataran iki, yaiku menehi umpan balik marang respon siswa lan menehi panjurung/semangat respon siswa sing bener lan ngoreksi respon siswa sing salah.

d. Gladhen kanthi bimbingan.

Ing trap/tataran iki guru menehi kelonggaran/kesempatan marang siswa kanggo latihan/gladhen bab konsep utawa ketrampilan. Gladhen kabimbing iki uga apik digunaake guru kanggo mbiji kawasisane siswa kanggo nindakake jejibahane. Ing tataran iki jejibahane guru yaiku awèh tuladha lan menehi pituduh kang dibutuhake siswa.

e. Gladhen mandiri

Ing tataran iki siswa ngayahi pakaryan/gladhen mandiri, tataran iki bisa ditindakake siswa menawa wis mumpuni nindakake pakaryan/tugas sajrone gladhen kanthi bimbingan. Siswa wis bisa nindakake pakarya kanthi nggayuh biji 85-90%.

Wondene miturut, Slavin (2003) tataran sajroning sintaks pamulangan/pasinaon langsung, yaiku kayata :

- a. Nudhuhake gegayuhan/tujuan pamulangan lan orientasi pelajaran marang siswa. Ing tataran iki guru menehi medharake babagan-babagan sing kudu disinaoni lan sregepe siswa sing dikarepake.
- b. Ngambali maneh kaweruh lan ketrampilan prasyarat. Ing tataran iki guru menehi pitakon kanggo meruhi kaweruh lan ketrampilan sing bisa dingerteni siswa.
- c. Menehi materi pelajaran. Ing tataran iki, guru medharake materi, menehi tuladha-tuladha, lan mraktekake konsep/rancangan lan sapanunggalane.
- d. Menehi bimbingan-bimbingan ditindakake kanthi menehi pitakon-pitakon kanggo mbiji tataran pangerten siswa lan mriksa kesalahan konsep.
- e. Menehi wektu/kesempatan marang siswa kanggo gladhen. Ing tataran iki, guru menehi wektu marangsiswa kanggo gladhen ketrampilane utawa nggunaaake katrangan/informasi anyar kanggo awake dhewe lan sakumpulane.
- f. Menehi biji siswa lan menehi umpan balik. Guru menehi review kanggo bab-bab sing wis ditindakake siswa, menehi umpan balik marang respon siswa sing bener lan ngambali ketrampilan sing dibutuhake.
- g. Menehi tugas mandiri.

Ing tataran iki, guru bisa menehi pakaryan-pakaryan mandiri marang siswa kanggo ngundhakake pangertene ing materi sing wis disinaoni.

Medhia Pasinaon (Pembelajaran)

Medhia pasinaon/pembelajaran nduweni kalungguhan kang wigati sajrone proses *belajarmengajar* ing kelas. Medhia pasinaon awèh pengalaman kang nyata lan urip kang ora gampang utawa ora bisa diwujud ing jero kelas. Kanthi medhia pasinaon tugase guru mulang dadi luwih gampang lan entheng.

Ana pirang-pirang panemu ngenani *definisi* medhia ing antarane, yaiku:

1. Sarana *fisik* kanggo menehake (*menyampaikan*) isi/pesan pasinaon kayata buku, film, video, lan sapanunggalane.
2. Sarana *komunikasi* kanthi wujud *cetak* apadene *pandang dengar*, kalebu teknologi *perangkat keras*. (National Education Association, 1969)
3. Medhia pembelajaran/pasinaon sakabehe alat/bahan kang bisa digunakake kanggo nggayuh ancasa pasinaon/panggulawentah, kayata radio, TV, buku, koran (Rossie & Briddle).

Ciri medhia kang efektif.

Medhia pembelajaran/pasinaon kang efektif manut Hamalik, ing bukune Furiyati lan Widodo, nduweni titikan :

a) *Relevan*: Medhia kudu laras karo materi lan ancasa pasinaon kang bakal digayuh. b) *Sederhana/prasaja*: Medhia iku gampang digunakake lan ndadekake sing ruwet/angel dadi gampang. c) *Esensial*: Medhia dadi sawijining bab kang perlu/dibutuhake kanggo nglancaraké pasinaon. d) *Menarik dan menantang*: Medhia kudu nduweni daya tarik saengga bisa ngilangake kebosenan

Jinise medhia pasinaon/pembelajaran

Manut Furiyati lan Widodo (2012:47) jinise medhia pembelajaran/pasinaon yaiku:

1) Medhia Audio

Medhia audio yaiku medhia kang mujudake sarana kanggo awèh pesen, kang nggawa lan nglantarake pesen kang dirungokake dening indra pangrungu. Medhia audio kanggo pamulangan yaiku bahan kang isine pesen awujud audhitif (pita swara utawa piringan swara), sing bisa ngrangsang pamikir, pangrasa, kawigaten lan grengsenge siswa saengga dumadi anane proses pasinaon. Medhia iki mung nengenake dayane swara, mula ora cocok kanggo wong sing pangrungune ora sampurna.

Fungsi medhia audio, yaiku: a) Minangka sarana nglantarake pesen-pesen audhitif. b) Minangka sarana komunikasi kanthi cara *dhialog*, *drama*, *wawancara*, *lansapunggalane*. c) Minangka sumber pesen audhitif utawa sumber pasinaon.

2) Medhia visual

Medhia sosial ing sajrone konsepsi pasinaon visual yaiku saben gambar, modhel, barang, utawa alat sing bisa awèh pengalaman visual sing nyata marang siswa.

Medhia visual iki digunakake kathi ancasa :a) Ngenalake, mangun/mbentuk lan ndadekake

pangerten sing abstrak dadi luwih nyata. Tuwuh ngrembakaake sikap kang diidhamake. a) Menepi panjurung marang siswa ing pasinaon sabanjure.

3) Medhia Grafis

Kang kalebu medhia grafis:

a) Gambar/foto

Gambar mujudake salah sijine medhia kang wigati tumrap pasinaon. Gambar minangka medhia bakal kasil *efektif* manawa disalarasake karo kawasisane siswa, ancas kang bakal digayuh, lan teknik kang digunakake sajrone sinau.

Sketsa yaiku gambar kang prasaja, utawa rancangan/*draft* kasar kang nggambarake perangan-perangan pokok tanpa njlimet/*detail*. Sketsa bisa digunakake kanggo njlentrehake proses pangrembakane apa ta apa.

Bagan (*chart*) mujudake salah sijine medhia visual grafis. Kang kalebu bagan yaiku: *presentasi grafis*, kayata peta, grafik, gambaran/lukisan. Dhiagram, foster. Gunane bagan yaiku nyuguhake idhe-idhe utawa konsep-konsep kang angel menawa diwenehake kanthi cara tinulis atawa lisan.

b) Poster

Poster mujudake gagasan kang diwedharake kanthi wangun ilustrasi kang digawe prasaja lan digawe kanthi ukuran gedhe, supaya narik kawigaten. Nggunakake poster minangka medhia ing sajrone pasinaon ing kelas kudu mikirake/menimbang :

- 1) Kanggo awèh motivasi liwat dhiskusi tumrap pesen poster.
- 2) Minangka pepiling (peringatan).
- 3) Pengalaman kreatif.

5) Medhia Audio Visual

Medhia Audio Visual mujudake pangrembakane medhia visual. Medhia Audio Visual yaiku medhia kang duwe unsur swara lan unsur gambar. Jinis medhia iki nduweni kekuwatan kang luwih becik amarga dumadi rong jinis medhia, yaiku visual lan audio.

Fungsi Medhia Audio Visual

- a) Ndadekake konkrit informasi lan proses saweneh bab kang merlokake visualisasi
- b) Minangka sarana nglantarake lan nambah jelase pesen-pesen auditif
- c) Minangka sumber pesen auditif lan visual utawa sumber pasinaon
- d) Nglancaraké proses pasinaon lan nggayuh ancas/tujuan.

6) Medhia Proyeksi

Kang kalebu medhia proyeksi yaiku:

a) Slide lan Filmstrip

Slide lan filmstrip mujudake gambar kang diproyesekake, bisa disawang kanthi gampang dening bocah sakelas. Slide lan filmstrip iki becik banget kanggo ancas/tujuan ngrembakake pangerten konsep abstrak dadi konkret, mbiyantu ngeling-eling isi materi kang sipate verbal. Medhia iki nyuguhake gambar meneng lan bisa dikantheni swara.

b) Transparansi

Medhia transparansi utawa *overhead transparency* (OHT) yaiku medhia kang nggunakake *overhead proyektor* (OHP) kang program pamulangan an (materi pelajaran) ditulis ing bahan transparan banjur diseleh ing sadhuwure OHP saperlu diroyeksekake.

c) Film

Film mujudake medhia kang nduweni kekuwatan/kemampuan kang gedhe sajrone mbiyantu proses pasinaon. Film kang digunakake ing sekolah mesti wae film kang ing jerone ngandhut pesen pamulangan , fakta, persoalan lan pengalaman saengga siswa bisa oleh kawruh (pengetahuan), sikap lan ketrampilan.

d) Vidheo

Vidheo minangka medhia audio visual nyuguhake gerak, saya kombul/populer ing masyarakat. Pesen kang diwenehake (disampaikan) bisa asipat fakta apadene fiktif, asipat informatif, edukatif apadene instruksional.

METODHE PANLITEN

Sajrone metodhe panliten iki kaandharake ngenani subjek panliten, panggonan panliten, wektu panliten, prosedur panliten, dhata lan sumber panliten, instrumen, tata cara ngumpulake dhata, tata cara ngandharake dhata lan indikator keberhasilan sajrone panliten. Sakabehe kalungguhan kaandharake ing ngisor iki

Rantaman Panliten

Panliten kanthi irah-irahan “Ngundhakake Kawasisan Pidhato Basa Jawa Kanthi Modhel Pamulangan Langsung Nganggo Medhia Audio Visual Siswa Kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong Taun 2015/2016” iki ditetepake sajrone Panliten Tindakan Kelas (PTK). Asile panliten bisa diwedharake minangka wujud tanggung jawab ilmiah kanthi cara didadekake tulisan. Panliten iki migunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual ing sajrone pasinaon kanthi pangarep-arep supaya siswa wasis pidhato kanthi lancar lan nyenengake.

Kemmis (ing Indarti, 2008:1) difinisikake PTK yaiku “*sebuah bentuk inkuiri refleksi yang dilakukan secara kemitraan mengenai situasi social tertentu (termasu pembelajaran) untuk meningkatkan rasionalitas dan keadilan dari a) kegiatan praktek social, b) Pemahaman mereka mengenai kegiatan-kegiatan praktek pendidikan, dan c) situasi yang meningkatkan terlaksananya kegiatan praktek.* Dene miturut Ardiana (ing Indarti, 2008:1) PTK yaiku “*suatu bentuk kajian yang bersifat reflektif oleh pelaku tindakan yang dilakukan untuk meningkatkan kemantapan rasional dari tindakan mereka dalam melaksanakan tugas, memperdalam pemahaman terhadap tindakan-tindakan yang dilakukan itu, serta memperbaiki kondisi dimana praktek pembelajaran tersebut dilakukan*”.

Dadi PTK iku migunani banget kanggo ngundhakake lan ngapiki praktek pasinaon kang sabanjure bisa ngundhakake asil pasinaon.

Prosedur Panliten

Rancangan kang ditetapake sajrone panliten iki yaiku panliten tindakan kelas (PTK). Prosedur panliten kang kalaksanakake ing panliten iki salaras karo prosedur panliten ing panliten tindakan kelas (PTK). Ana saperangan ahli kang ngandharake modhel panliten tindakan ana petang tahapan. Miturut Hamzah dkk lan Sukardi duwe panemu padha ngenani langkah-langkah PTK, yaiku; PTK ditindakaake kanthi proses pengkajian (*cyclical*) kang kaperang dadi patang langkah. (1) *perencanaan*, (2) *pelaksanaan*, (3) *pengamatan*, lan (4) *refleksi*. Kapapat langkah utama kasebut tansah gandheng sajrone PTK kang sinebut siklus. Pangetrapane kaya ing ngisor iki.

1). Rencana /*planning*

Sajrone komponen iki, guru nindakake tindakan adhedhasar rencana tindakan kang wis direncanakake kanggo ngundhakake proses pamulangan, sikap, solah, lan prestasi siswa.

2). Tindakan /*Action*

Sajrone komponen iki, guru nindakake tindakan adhedhasar rencana tindakan kang direncanakake, minangka upaya ngundhakake proses pamulangan, sikap, solah, lan prestasi siswa.

3). Pengamatan /*Observing*

Sajrone komponen iki guru ngamati dhampak utawa asil saka tindakan kang ditindakake marang siswa. Saka kagiyatan iki, guru bakal ngerti ngenani treatment kang dienggo bisa ngundhakake kawasisan praktek pidhato

4). Refleksi /*Reflection*

Sajrone komponen iki, guru weneh kajian lan weneh tetimbangan kanthi jero ngenani asil lan dhampak saka tindakan kang wis ditindakake kasebut kanthi netepake maneka kriteria kang wis digawe. Adhedhasar asil refleksi ing komponen iki, guru banjur menahi perbaikan awal tumrap kakurangan saengga durung menahi dhampak kang apik. (Susilo 2007, 16).

Adhedhasar andharan ing ndhuwur prosedur panliten ing panliten iki kaperang saka (1) perencanaan, (2) pelaksanaan, (3) pengamatan, lan (4) refleksi. Kapapat langkah pangetrapan utama kasebut sajrone panliten iki kaandharake kaya ing ngisor iki.

Siklus I

Kaya kang wis diandharake ing dhuwur, ing siklus I iki panliten ditindakake ngliwati tataran : rancangan, nindakake panliten, pengamatan, lan refleksi.

Rancangan Panliten

Rancangan minangka tataran arupa nyusun rancangan tindakan kang nerangake ngenani apa, kena ngapa, kapan, ing ngendi, dening sapa, lan kepriye tindakan kasebut kalaksanakake. Sajrone panyusunan rancangan kudu ana kesepakatan ing anatarane panaliti. Panaliti kudu nemtokake fokus prastawa kang perlu anane kawigaten kang mligi kanggo diamati, nggawe instrumen pengamatan sasuwene tindakan kasebut lumaku. Sajrone tahap perencanaan iki, tim panliti nindakake maneka bab kaya mangkene: Menahi telaah tumrap materi pamulangan arupa pidhato basa Jawa, ngrembakakake indikator sajrone pidhato basa Jawa, nggawe rancangan pamulangan nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual, nyiapake sumber lan medhia kang bakal dingunakake, nyiapake lembar evaluasi formatif, nyiapake instrumen penilaian produk, nyiapake instrumen tes lan nontes, kayata lembar observasi, lembar jurnal, lembar wawancara, lan dokumentasi, perencanaan perjanjian karo pihak sekolah, perencanaan perjanjian karo mitra kerja kang bakal awèh pambiyantu.

Nindakake Panliten

Tindakan panliten minangka implementasi utawa pangetrapan isi rancangan, yaiku ngenani tindakan ing kelas. Tindakan panliten kang dilaksanakake dening panaliti kudu manut utawa adhedhasar rancangan kang wis digawe ing tahap rancangan panliten. Guru nglaksanakake proses pamulangan materi pidhato basa Jawa kanthi modhel pamulangan langsung. Tumindak panliten iki dirancang sajrone RPP kanthi telung perangan, yaiku tindakan/kegiatan awal, tindakan/ kagiyatan inti, lan panutup. Katelune kaandharake kaya ing perangan ngisor iki.

a) Kegiatan awal: Kegiatan awal minangka tindakan kang ditindakake kanthi wektu ± 10 menit. Kegiatan awal iki : Guru ngucapake salam, siswa bebarengan ndonga, guru ngecek/ngabsen siswa, guru nindakake apersepsi kanthi pitakon/tanya jawab bab pidhato. Apa siswa tau ngrungokake pidhato?, ana ing ngendi lan pidhato bab apa, guru ngandharake kompetensi lan tujuan pamulangan kang bakal digayuh.

b) Kegiatan Inti: Kegiatan inti minangka punjere kagiyatan kang jerone kaandharake kagiyatan pasinaon siswa sajrone praktek pidhato basa Jawakanthi modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual. Kagiyatan inti iki lumaku watara ± 60 menit. Kagiyatan inti kasebut kaandharake kaya ing ngisor mangkene: Guru njlentrehaken ngenani pangerten pidhato, guru njentrehake jinis-jinis pidhato, guru awèh tuladha cara pidhato sing bener kanthi nyetelake audio visual, siswa maju siji mbaka siji gladhen/ latihan nindakake pidhato nganggo teks kang wis disedhiyakake, guru

menehi motivasi supaya siswa luwih semangat sajrone proses pamulangan.

c) Panutup: Kagiyanan panutup kalaksanakake kanthi wektu $\pm$ 10 menit, andharan ngenani kagiyanan panutup kajabarake kaya mangkene: Guru bebarengan karo siswa nindakake refleksi tumrap pasinaon kang wis ditindakake, guru nindakake evaluasi, guru awèh katrangan bab pasinaon sabanjure, guru maringi tugas marang siswa nggaweteks lan gladhen pidhato miturut pengalamane dhewe-dhewe, guru nutup pasinaon.

d) Observasi

Sajrone komponen iki guru ngamati dhampak utawa asil saka tindakan kang ditindakake marang siswa. Tes kanthi mangsuli pitakonan-pitakonan sajrone modhel pamulangan langsung kanggo mangertene pencapaian kawasisan praktek pidhato basa Jawa. Dokumen kanthi sawijining foto uga kudu ditindakake. Ana saperangan bab kang ditindakake sajrone tindakan observasi ing panliten iki, ing antarane yaiku :

- 1) Nindakake pengamatan ketrampilan guru sajrone pamulangan praktek pidhato basa Jawakanthi modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.
- 2) Nindakake pengamatan aktivitas siswa sajrone pamulanga praktek pidhatobasa Jawakanthi modhelpamulangan langsung nganggo medhia audio visual.
- 3) Nindakake pambiji sajrone ketrampilanpraktek pidhato basa Jawa kanthi modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.

Refleksi

Sajrone komponen iki, guru awèhkajian lan awèh tetimbangan kanthi jero ngenani asil lan dhampak saka tindakan kang wis ditindakake kasebut kanthi netepake maneka kriteria kang wis digawe. Menawa saka panliten kang sepisan siswa isih durung bisa nggayuh kewasisan kang dikarepake, mula perlu dianakake siklus sabanjure.

SIKLUS II

Kaya ing siklus kapisan, ing siklus kapindho iki panliten uga ditindakake kanthi ngliwati tataran-tataran kang padha karo ing siklus I.

Rancangan

Ing siklus kapindho iki uga disiyapake rancangan pasinaon kaya ing siklus kapisan. Kang beda siklus kapindho iki yaiku babagan RPP lan materi pidhato. RPP lan medhia dirancang laras karo asile refleksi ing siklus kapisan kang katulis ing rekomendasi. Materi pidhato digolekake sing temane beda ora mboseni lan bisa nambahi kawruh lan wawasan siswa. Dadi kang disiyapake ing siklus kapindho iki yaiku :a)RPP anyar asile refleksi siklus kapisan (rekomendasi). b)Niyapake lembar pengamatan lan alat penilaian.Niyapake medhia audio visual kang luwih menarik karo asile refleksi

siklus kapisan (isine rekomendasi). 3) Medhia audio visual disiyapake luwih menarik lan gawe gregete siswa anggone praktek pidhato.

Nindakake Panliten

Ing siklus kapindho iki panliti nindakake kegiatan kaya kang wis dirancang ing RPP siklus II. Materi pidhato kang disiyapake yaiku pidhato kanthi tema ambal warsa. Kegiatan kang ditindakake ing siklus kapindho yaiku:

a). Kegiatan awal: Guru ngucapake salam, siswa bebarengan ndonga, guru ngecek siswa kang mlebu/ngabsen, guru nyiyapake swasana pasinaon kang nyenengake lan awèh motivasi marang siswa, guru nindakake apresepasi kanthi pitakon (*tanya jawab*) bab pidhato, supaya siswa eling maneh marang materi pasinaon sadurunge. Ancase pasinaon kang nyakup aspek spiritual lan aspek kwaruh/pengetahuan sarta ketrampilan.

b). Kegiatan Inti: Siswa nggatekake katrangan/inforamasi bab pidhato sing becik, guru awèh tuladha cara pidhato sing becik kanthi nyetelake tayangan audio visual, guru mbimbing siswa ing sajrone praktek pidhato, siswa maju siji mbaka siji praktek pidhato, guru nindakake presentase asile praktek pidhato kanthi giliran, guru awèh pambiji marang siswa tumrap asil usahane kang wis kagayuh.

c). Panutup: Guru bebarengan siswa nindakake refleksi tumrap pasinaon kang wis ditindakake, guru nindakake evaluasi, guru awèh katrangan bab pasinaon sabanjure, guru awèh tugas marang siswa gladhen praktek pidhato tema kanthi kang beda, guru nutup pasinaon.

Observasi

Sajrone pasinaon/panliten lumaku panliti lan mitra guru kolaborasi nlliti /njingglengi (mengamati) swasana pasinaon. Kang dijingglengi yaiku:

- a) Tumindake/keaktifane siswa kalebu polah tingkahe siswa sajrone pasinaon kanthi nggunakake lembar pengamatan.
- b) Tumindake/keaktifan guru, uga nggunakake lembar pengamatan.

Refleksi

Refleksi ditindakake sawise dhata diolah. Isi refleksi ana 3 warna yaiku:

- a) Bab-bab kang wis bisa digayuh ing pasinaon.
- b) Bab-bab kang durung bisa digayuh lan reribed kang njalari bab-bab mau durung bisa kagayuh.
- c) Nemtokake tindak lanjut kanggo nemtokake rancangan ing siklus sabanjure. Bab iki ditindakake menawa asile pasinaon durung tuntas. Yen asile pasinaon wis tuntas ora perlu tindak lanjut.

Bab-bab kang bakal dingerteni sajrone kagiyanan refleksi ing antarane yaiku :

- 1) Bab-bab kang wis bisa kagayuh

Sajrone kagiyanan refleksi kang sepisan dilaksanakake dening panlitiyaiku ngandharake bab-bab kang wis bisa kagayuh. Adhedhasar bab

sadurunge, indikator kang kudu digayuh siswa sajrone panliten iki yaiku bener orane pangucapan, lancar orane anggone maca, lan kendel orane maju ing ngarep. Adhedhasar kateluindikator kasebut sabanjure panliti bisa nemtokake peranan kang wis bisa kagayuh sajrone panliten.

2) Bab-bab kang durung bisa kagayuh

Salaras karo andharan ing bab-bab kang wis bisa kagayuh, adhedhasar telung indikator sajrone panliten iki, yaiku bener orane pangucapan, lancar orane anggone micara, lan kendel orane maju ing ngarep kelas, panaliti bisa nerangake bab-bab kang durung bisa kagayuh sasuwene panliten ing siklus iki. Andharan ngenani cara nemtokake bab-bab kang durung bisa kagayuh, kaandharake kaya ing ngisor iki.

- Aweh kajian ngenani pamulangan ing siklus iki ngenani kawasisan praktek pidhato basa Jawa kanthi modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.
- Aweh evaluasi lan asil pamulangan siklus iki ngenani indikator ≥ 61 lan ketuntasan klasikal minimal 75 %.
- Gawe daftar permasalahan kang dumadi ana ing siklus iki, saka segi siswa lan guru kang ndadekake kualitas pamulangan durung kagayuh kanthi optimal.

3) Tindak Lanjut Sajrone Siklus Sabanjure.

Sajrone panliten siklus iki menawa tinemu yen ana saperangan utawa luwih saka kapapat indikator bener orane pangucapan, lancar orane anggone micara, lan kendel orane maju ing ngarep durung bisa kagayuh mula perlu anane tindak lanjut ing siklus sabanjure supaya bisa kagayuh tujuwan saka panliten iki yaiku ngundhakake kawasisan pidhato basa Jawasiswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkon. Tindak lanjut kanggo ngrancang siklus sabanjure kaandharake ing bab IV.

Ngumpulake Dhata

Ngumpulake dhata minangka sawijining upaya kanggo ngumpulake katrangan kang nyata lan bisa *dipertanggungjawabkan* kanggo kebutuhan panliten. Pengumpulan dhata iki nduweni tujuwan kanggo ngolehake dhata kang nyata, *reliabel*, lan *akurat* kang ana gandhenge karo panliten. Teknik ngumpulake dhata ing panliten iki kaleksanan kaya mangkene.

Teknik Tes

Teknik tes arupa tes lisan. Sudjana (2007: 100) ngandharake kang diarani tes yaiku alat ukur kang dienggo menyang individu kanggo ngolehake wangsulan-wangsulan kang dikarepake apik kanthi tulis, lisan, lan solah. Sajrone panliten iki ana rong peranan tes kang dilaksanakake, yaiku tes awal utawa *pre test* lan tes asil pasinaon. Tes awal utawa *pretest* kanggo ngerteni kawasisan awal siswa tumrap konsep kang diulangake lan dilaksanakake sadurunge kagiyatan pasinaon kang lumaku, banjur tes asil

pasinaon yaiku tes akhir kang dienggo kanggo ngolehake dhata asil pasinaon praktek pidhato basa Jawa kanthi modhel pamulangan langsung nganggo audio visual.

Teknik Observasi

Observasi yaiku sawijining cara ngumpulake bahan-bahan katrangan kang kalaksanan kanthi ngenekake pengamatan lan cathetan kanthi sistematis ngenani fenomena-fenomena kang didadekake sasaran pengamatan Sudjiono (2007: 76). Sajrone panliten iki observasi digawe kanggo ngambarake kanthi dheskriptifketrampilan guru lan aktivitas siswa sajrone pamulangan praktek pidhato basa Jawa kanthi modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual. Observasi ditindakake dening mitra guru *kolaborator* nganggo lembar pengamatan. Lembar pengamatan kang dienggo yaiku lembar pengamatan aktivitas guru lan lembar pengamatan aktivitas siswa.

Analisis Dhata

Analisis dhata sajrone panliten iki katindakake kanthi cara dheskriptif lan presentase.

Teknik Deskriptif

Teknik analisis dheskriptif kasebut dipaparaké sajroning wujud presentase lan angka kaya ing ngisor iki.

Analisis Kasile Observasi tumindake Guru lan Siswa

Dhata asil observasi aktivitas guru lan siswa nerangake ngenani solah utawa patrape siswa lan guru kang diolah kanthi rumus:

$$P = \frac{f}{N} \times 100\%$$
 Katrangan: P = persentase frekuensi kedadeyan kang kagayuh guru utawa siswa, f = frekuensi (akehe) aktivitas kang kagayuh guru utawa siswa, N = jumlah sakabehe aktivitas (Indarti, 2008:26)

Saka asil analisis kasebut bisa diweruhi yen medhia kang dikembangake layak utawa ora yen selaras karo skala kualifikasi panliten tartamtu. Bab kasebut kang dituduhake kanthi skala likert kang wis dimodifikasi/direka kaya ing tabel ngisor iki:

Tabel Skala Kualifikasi Observasi (skala Likert)

Tingkat pencapaian	Kualifikasi
90% - 100%	Apik banget
80% - 89%	Apik
70% - 79%	Cukup
60% - 69%	Kurang
50% - 59%	Kurang banget

Teknik Analisis Dhata Kuantitatif

Teknik tes mujudake teknik presentase dhata asile pasinaonan. Kajlentrehake kaya ing ngisor iki.

- Nemtokake Biji Adhedhasar Skor Teoritis kang Digayuh Siswa.

$$N = \frac{B}{St} \times 100$$

Katrangan:

N : biji siswa
B : skor siswa sajrone pamulangan
St : Skor teoritis
(Poerwanti dkk., 2008: 14-16)

b) Cara Nemtokake Ketuntasan Pasinaon Klasikal

$$P = \frac{\sum \text{siswa kang tuntas}}{\sum \text{cacah siswa sakelas}} \times 100\%$$

Katrangan:

P : Persentase siswa kang tuntas

Itung-itungan prosentase kanthi nganggo rumus ing ndhuwur salaras karo indikator kasile pasinaon kang bakal digayuh siswa sajrone pamulangan basa Jawa kanggo kriteria ketuntasan klasikal yaiku 75%.

Asil itung-itungan kasebut sabanjure dikonsultasikake karo ketuntasan pasinaon siswa kang wis deklompokake sajrone rong kategori tuntas lan ora tuntas, kanthi kriteria kaya ing ngisor iki:

KKM basa Jawa kelas IX A

Kriteria ketuntasan	Kualifikasi
≥ 75	Tuntas
≤ 75	Ora tuntas

Indikator Kasile Pasinaon

Pamulangan nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual bisa ngundhakake kawasisan pidhato basa Jawasiswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong. Indhikator kang bakal dianggo ngukur kasile panliten iki ana loro, yaiku: a) indhikator kasile proses pasinaon, b) indhikator kasile pasinaon.

Indhikator kasile proses pasinaon.

Indhikator iki bisa dideleng saka pangrembakane proses pasinaon ing kelas, yaiku: Proses pasinaon ditindakake kanthi nyenengake, siswa sregep lan aktif sajrone pasinaon, minat lan gregete siswa sajrone pasinaon praktek pidhato saya mundhak, patrap/tuminfake guru sajrone pasinaon praktek pidhato uga saya mundhak.

Indhikator iki digayuh nganggo cara nliti/ngamati nggunakake lembar pengamatan, lan ngetung cacah siswa kang aktif, uga ngamati patrap/tumindake guru sajrone pasinaon.

Indhikator kasile pasinaon

Kasile pasinaon iki bisa dideleng saka asile nliti lan mbiji *penampilane* siswa nalika praktek pidhato basa Jawa. Wondene kang dibiji ing pasinaon praktek pidhato iki yaiku: Artikulasi, ekspresi, intonasi / swara, kelancaran, penguasaan audien, biji kang digayuh saben siswa wis sadhuwure biji KKM (75).

ANDHARAN ASIL PANLITEN

Sajrone andharan asil panliten iki kaandharake ngenani asil panliten, andharan asil panliten dhata ing siklus 1 (tahap ngrancang pamulangan, tahap nindakake pamulangan), observasi (asil observasi aktivitas siswa, asil observasi aktivitas guru), refleksi, andharan asil dhata siklus II (tahap ngrancang pamulangan, nindakake pamulangan, observasi (asil observasi aktivitas siswa, asil observasi aktivitas guru). Sakabehe kalungguhan kaandharake ing ngisor iki.

Tumindake Panliten

Penelitian Tindakan Kelas (PTK) iki ditindakake ing kelas IX A SMPN 2 Lengkong kang ditindakake kanthi 2 siklus, lan saben siklus 2 jam pamulangan.

Panliten iki ditindakake kanthi nggunakake modhel pamulangan langsung sajrone pidhato nganggo medhia audio visual. Sabanjure diandharake ngenani asil panliten kang selaras karo prosedur kang ditindakake, kang diwiwiti saka asil sinau siswa, aktivitas siswa, sarta aktivitas guru kanthi nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.

Pretes/ Tataran prasiklus

Asile pretes iki saka asile pasinaon pidhato kang ditindakake sadurunge panliten utawa sadurunge nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual. Sawise asile pretes dianalisis, dingerteni menawa asile pasinaon isih durung maremake. Kawasisan siswa individu rata-rata isih endhek, biji rata-rata kelas uga isih endhek. Saka siswa kang cacah 30.

Sabanjure panliti bebarengan mitra guru kolaborator nindakake sarasehan (diskusi) kanggo nemokake masalah kang ana ing kelas IX A sajrone pasinaon pidhato mligine praktek pidhato. Sawise iku banjur golek lan netepake pilihan cara kanggo ngundhakake kawasisan siswa sajrone pasinaon pidhato. Sajrone sarasehan ditetepake manawa pasinaon bakal nggunakake medhia audio visual. Kanthi cara nggunakake medhia audio visual sajrone pasinaon pidhato diajab bisa ndandani mutu pasinaon lan bisa ngayuh ancane panliten yaiku :a) ngandharake undhak-undhakane bijine siswa ing pamulangan pidhato, b) ngandharake owah-owahan tumindake siswa sajrone pasinaon pidhato, c) ngandharake owah-owahan tumindake guru ing sajrone pasinaon pidhato.

Sawise iku banjur nemokake rancangan pasinaon yaiku:

- Nemokake metode pasinaon kang gegayutan karo panliten
- Nemokake medhia kang bakal digunakake sajrone pasinaon
- Nemokake lan nyusun alat kanggo golek/ngumpulake dhata, kang arupa tes, lembar observasi/pengamatan.
- Nyusun rancangan pengolahan dhata.

Asile Panliten Siklus 1

Ing siklus iki ditindakake tanpa nggunakake modhel pamulangan langsung. Pamulangan ditindakake tanggal 3 Agustus 2015, 07.00-08.20 kanthi cacah siswa 30, kang kang kaperang saka 14 siswa lanang lan 16 siswa wadon. Panliten katindakake kanthi 4 tataran, yaiku ngrancang pamulangan, nindakake pamulangan, observasi, lan refleksi. Ing kene panliti minangka guru lan proses pamulangan adhedhasar RPP kang disedyakake. Kanggo luwih jangkepe diandharake ing sabanjure.

Rancangan

Ing siklus I iki panliti nyiapake rancangan kang dicundhukake karo bab-bab kang bakal ditliti, lan nyiapake perangkat pamulangan kang bakal ditindakake.

- Nyiapake Rencana Pelaksanaan Pembelajaran (RPP).
- Nyiapake lembar pengamatan lan alat penilaian.
- Nyiapake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual laras karo materi pidhato kang bakal diapresiasi.

Nindakake Panliten

Ing panliten siklus kapisan iki panliti nyiapake materi pidhato dicundhukake karo kahanan siswa, yaiku syukuran lulus sekolah, kanthi pangajab siswa seneng nindakake pidhato. Kegiatan kang ditindakake ing siklus iki yaiku :a) Kegiatan awal: Guru mlebu kelas kanthi nggawa perangkat KBM, lan nindakake kegiatan kaya kang wis dirancang ing RPP, guru ngucapake salam, siswa bebarengan ndonga, guru ngecek/ngabsen siswa, guru nyiapake swasana pasinaon lan awèh motivasi marang siswa, guru nindakake aperepsi kanthi pitakon (*tanya jawab*) bab pidhato. Apa siswa wis tau ngrungoake pidhato? Apa siswa tau nindakake pidhato? Ana ngendi, lan pidhato bab apa, guru awèh katrangan bab ancasa pasinaon kang nyakup aspek spiritual, kawruh/pengetahuan lan ketrampilan.

b) Kegiatan inti: Pasinaon ditindakake nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual, siswa nggatekake kanthi titi andharane guru bab pangerten pidhato, siswa nggatekake kanthi titi andharane guru jinis-jinis pidhato, siswa nggatekake tuladha pidhato sing distelake guru lewat audio visual, siswa liyane nggatekake nliti (ngamati) kancane sing lagi gladhen praktek pidhato, guru menèhi pambiji/pangaji-aji marang asil usahane siswa kang wis digayuh

c) Panutup: Guru bebarengan karo siswa nindakake refleksi tumrap pasinaon kang wis ditindakake, guru nindakake evaluasi, guru awèh katrangan bab pasinaon sabanjure, guru maringi tugas siswa latihan nindakake pidhato nganggo teks karangane dhewe, guru nutup pasinaon.

Asil pambiji ing siklus I diandharake kaya ing tabel ngisor iki:

No.	Nama	Skor siswa	% tercapai	Ketuntasan	
				Ya	Tidak
1	Alfin Kuswandhono	15	75	V	
2	Bayu Winda H. W.	15	75	V	
3	Devi Yulianti	15	75	V	
4	Devit Kurniawan	14	70		V
5	Dhiah Bagus S.U.	15	75	V	
6	Diyah Ayu Safitri	15	75	V	
7	Doni Irawan	13	65		V
8	Eka Sudandi	15	75	V	
9	Eko Santoso	13	65		V
10	Gaguk Irawan	15	75	V	
11	Imroatu Kolifah	17	85	V	
12	Julianto	13	65		V
13	Maulani Fitria Dewi	15	75	V	
14	Mohamad R. Adianto	13	65		V
15	Muh. Firman M.	15	75	V	
16	Muhammad Reza K.	16	80	V	
17	Mutiara Nur F.A.M	14	70		V
18	Nia Arum Ningsih	16	80	V	
19	Ningsih Wulandari	17	85	V	
20	Nita Alfiya	14	70		V
21	Olif Via	18	85	V	
22	Rahmania Nur Hayati	15	75	V	
23	Renata Ayu Puspita	16	80	V	
24	Richa Khoiru Aleani	15	75	V	
25	Sahroni	13	65		V
26	Widya Damayanti	15	75	V	
27	Yizia Amelia Putri	14	70		V
28	Yuni Kurniasari	16	80	V	
29	Yunita Eka Pratiwi	16	80	V	
30	Zeni Alfiana	15	75	V	
Jumlah skor siswa		440	220	21	9
Jumlah skor max					
% skor tercapai			73,6 %		

Adhedhasar tabel kasebut bisa diweruhi yen saka cacah 30 siswa, kang tuntas yaiku 21 siswa, dene 9 siswa durung tuntas amarga biji kang dipikolehi sangisore KKM. Dideleng saka rata-rata kelas, kanthi klasikal kelas iki durung tuntas. Asil pambiji siklus I direkap kaya ing tabel ngisor iki:

Rekapitulasi asil tes ing siklus I

No	Uraian	Asil Siklus I
1	Nilai rata-rata tes	73,6
2	Cacahe siswa kang tuntas	21
3	Cacahe siswa kang ora tuntas	9
4	Persentase katuntasan klasikal	70

Tabel kasebut nuduhake yen biji rata-rata asil sinaune siswa $\frac{2210}{30} = 73,6$ lan persentase katuntasan klasikal amung nggayuh $\frac{21}{30} \times 100\% = 70\%$ kanthi siswa tuntas ana 21 saka cacahé siswa 30. Asil dhata kasebut uga nuduhake yen kelas ikidurung tuntas kanthi klasikal, amarga persentase katuntasan amung 70%. Biji iki isih adoh banget saka persentase katuntasan kang ditemtokake, yaiku 75%.

Ing babagan iki siswa isih akeh sing durung bisa pidhato kanthi bener. Siswa uga isih isin diutus maju ing ngarep kelas maraga pidhato amarga kadhang kala ana tembung-tembung sing isih durung dingerteni. Bab iki ndadekake siswa kurang PD (percaya diri) sajrone pidhato. Bab iki dibuktekake saka tumindak/patrapi siswa sing kurang apik, lan asil sinau siswa kang durung nggayuh KKM. Observasi

Sajrone pidhato, mitra kolaborasi nindakake pengamatan utawa njingglengi swasana pasinaon. Kang diteliti/dijingglengi swasana pasinaon, yaiku bab:

- Tumindake (keaktifane) guru.
 - Patrap lan tumindake /keaktifane siswa.
- Kabeh tumindake/keaktifan siswa lan guru sajrone pasinaon dicathet ing lembar pengamatan kang wis kasedhiyakeke. Asile njingglengi/nliti mau bisa diaturake kaya mangkene:

a) Asil Observasi Aktivitas Siswa

Aktivitas siswa kang tuwuh nalika pamulangan ana 28, yaiku skor 2=1; 3=2; 4=5, dene aktivitas maksimal yaiku 40. Asil dhata aktivitas siswa kasebut banjur persentase, yaiku :

$$P = \frac{(2 \times 1) + (3 \times 2) + (4 \times 5)}{40} \times 100\% \\ = \frac{2 + 6 + 20}{40} \times 100\% \\ = \frac{28}{40} \times 100\% \\ = 70\%$$

Adhedhasar asil itungan kasebut nuduhake yen observasi iki kalebu kriteria “cukup” amarga persentasene 70 % yaiku ana ing rentang 70% -79%. Tabel kasebut nuduhake sakabehe aktivitas siswa kalebu kriteria cukup. Bab iki bisa dideleng saka rata-rata aktivitas siswa, yaiku 3. Ana salah siji aktivitas siswa kang kalebu kurang (skor 2), yaiku ngenani takon lan ngandharake pamawas. Siswa ketara kurang kendel takon. Saliyane iku, ngenani buku teks utawa buku tulis uga ana siswa kang ora nduwe buku kasebut. Senadyan kaya mangkono, siswa tetep bisa melu pasinaon lan ngrungokake andharan saka guru kanthi kreteria apik (skor 4). Salaras karo iku siswa uga nyathet informasi saka andharane guru kanthi apik lan oleh skor 4 amarga siswa ora nduwe materine. Sabanjure siswa bisa nindakake *instruksi* saka guru senadyan ana saperangan siswa kang ora nindakake, bab iki oleh kriteria cukup apik.

Ngenani keaktifan siswa sajrone proses pamulangan uga isih kurang. Siswa kurang aktif takon lan medhar pamawase. Motivasi sinau siswa apik saengga oleh skor 4. Siswa bisa nindakake gladhen pidhato kanthi wektu kang wis sumadiya senadyan durung becik anggane latihan kanthi mandhiri. Kadhangkala isih kecepeten anggane ngomong/pidhato, amarga kesusu pengin ngaso. Bab kemandhirian siswa iki oleh skor pambiji 4 kanthi kriteria apik. Kang pungkasan yaiku umpan balik saka siswa, ing kene ngolehake skor pambiji 3. Bab iki bisa dideleng saka keaktifan siswa kang uga cukup.

b. Asil Observasi Aktivitas Guru

Ing tahap iki observer ngamati aktivitas guru nalika nindakake proses pamulangan ing siklus1. Pambiji saka asil observasi ditindakake adhedhasar lembar observasi kang sumadiya. Asil saka observasi iki kaya ing tabel ngisor.

Asil observasi aktivitas siswa ing siklus I

No	Kagiyatan Pamulangan	Skala Penilaian					sk or	Ket
		1	2	3	4	5		
1	Kasiyapan sajrone melu pamulangan			V			3	cuk up
2	Ngrungokake andharansaka guru				V		3	cuk up
3	Nyathet formasi saka andharan guru				V		4	apik
4	Nggatekake lan nindakake prentah saka guru kanthi becik			V			3	cuk up
5	Takon lan ngandharake pamawas		2				2	kura ng
6	Motivasi kanggo sinau				V		4	apik
7	Nggarap tugas individu kanthi mandhiri				V		4	apik
8	Siswa menehi umpan balik			V			3	cuk up
	Jumlah		2	6	20		28	
	Rata-rata						3,5	

Katrangan : 5= apik banget, 4= apik, 3= cukup, 2= kurang, 1= kurang banget

Adhedhasar tabel kasebut bisa diweruhi yen sakabehe aktivitas guru kalebu apik. Rata-rata aktivitas guru ing siklus iki kalebu cukup kanthi skor 46. Saka kene bisa diitung persentase aktivitas guru yaiku :

$$P = \frac{f}{N} \times 100\% \\ = \frac{(3 \times 2) + (4 \times 10)}{60} \times 100\% \\ = \frac{46}{60} \times 100\% = 76,6\%$$

Aktivitas guru kang oleh skor pambiji cukup ana 2 poin, lan kang kalebu apik ana 10 poin. Ing kelas iki persentase aktivitas guru kalebu kriteria “cukup” amarga ana ing rentang 70%-79%. Aktivitas guru wis lumaku/kanthi dideleng kaya rancangan ing lembar observasi.

Ing siklus iki guru ngolehake pambiji kanthi kriteria apik ana ing 10 poin, yaiku nalika mbuka pasionan, nindakake apersepsi, mbimbing siswa kanggo nggarap latihan individu, menahi pambiyantu marang siswa kang kangelan, lan kang pungkasan nalika nutup pasinaon. Ing poin-poin kasebut guru bisa nindakake kanthi apik, lan ndandani apa kang sadurunge ora ditindakake.

Ing poin-poin liyane aktivitas guru kalebu cukup kanthi skor 3, yaiku menahi kosep dhasar materi kang disinaoni, lan menahi respon aktivitas siswa. Ing babagan pengolahan kelas lan wektu guru uga wis kagolong apik, guru bisa ngatur wektu supaya sakabehe kagiyatan bisa ditindakake. Ngenani materi, cara medharlan konsep materi guru uga wis nduweni kawasisan kang cukup. Sabanjure ngenani nganggone awèh instruksi lan respon aktivitas siswa uga wis cukup apik lan kang pungkasan nalika nindakake refleksi guru uga wis nindakake kanthi apik.

Kanthi umum aktivitas guru kalebu cukup, yen dideleng saka persentase aktivitas guru kang digayuh, yaiku 76,6%. Persentase kasebut ana ing rentang 70%-79% kang nduweni kriteria cukup.

Refleksi

Refleksi minangka tataran kang pungkasan kudu ditindakake sajrone PTK, ing kene panliti nggoleki kakurangan lan kaluwihan kang ditindakake kanggo didandani sabanjure. Sajrone proses pamulangan kang wis ditindakake ing siklus 1 kasebut durung bisa nemokake bab-bab kang luwih. Kakurangan ing kene bisa uga diarani alangan sajrone siklus 1. Kakurangan kasebut ing antarane yaiku : Guru anggoné menahi konsep lan respon, pengelolaan wektu lan pengondisian kelas kudu luwih digatekake, guru kudu luwih bisa nggatekake pamahaman siswa sajrone proses pamulangan, siswa kurang kendel takon lan medharake pamawas, penyajian materi kurang bisa narik kawigaten siswa.

Rekomendasi

Adhedhasarkakurangan – kakurangan kasebut perlu anane revisi kang kudu ditindakake ing siklus sabanjure. Amarga perkara kang diadhepi meh padha mula revisi kang kudu ditindakake uga meh padha ing antarane, yaiku : Guru kudu luwih trampil sajrone menahi konsep dhasar materi Sajrone proses pamulangan siswa dijak supaya bisa luwih aktif, salah sijine ing proses apersepsi, lan maju ing ngarep kelas, Guru kudu luwih nggatekake lan ngrencanakake alokasi waktu kanthi luwih tliti, lan temenan, Guru kudu nggatekake tingkat pamahaman siswa, luwih peka tumrap respon siswa sajrone proses pamulangan. Bisa milih tumindak kang trep kanggo ngadhepi respon siswa, Sadurunge proses pamulangan, kahanan siswa kudu disiyapake luwih dhisik wiwit saka buku-buku lan kesiyapan kelas.

Asiling Panliten Siklus II

Tindakan siklus II minangka tindakan kang katindakake amarga asil kang diolehake siswa ing siklus I durung maksimal. Sajrone siklus I isih kalebu ing kategori cukup, durung bisa nggayuh rata-rata biji 75 ing pamulangan ngundhakaake kawasisan praktek pidhato basa Jawa kanthi modhel pamulangan langsung. Saliyane kuwi, solahé siswa ing siklus I durung apik, nalika pamulangan isih ana siswa kang ora nggatekake kawigaten guru lan ngomong dhewe karo kancane.

Pamulangan siklus II katindakake ing dina kamis, tanggal 17 September 2015, jam 07.00-08.20 kanthi cacah siswa 30, kang kaperang saka 14 siswa lanang lan 16 siswa wadon. Kayata panliten ing siklus I, panliten ing siklus II iki katindakake kanthi 4 tahapan, yaiku ngrancang pamulangan, nindakake pamulangan, observasi, lan refleksi. Ing kene panliti minangka guru lan proses pamulangane adhedhasar RPP kang disedyakake. Kanggo luwih jangkepe diandharake ing sabanjure.

Rancangan

Adhedhasar asile refleksi pasinaon siklus I bisa diweruhi manawa pasinaon pidhato, mligine praktek pidhato ing ngarep kelas, ana kang wis maremake (tuntas), uga ana kang durung maremake ing siklus II iki bakal dicakake maneh pasinaon pamulangan langsung nganggo medhia audio visual. Bab iki ditindakake kanthi pangajab bisa ngundhakake kawasisan siswa ing babagan praktek pidhato.

Panliten bebarengan mitra guru kolaborator nindakake sarasehan (diskusi) kanggo mbiji (mengevaluasi) pasinaon ing siklus I lan nemokake cara utawa langkah kang kudu ditindakake sajrone pasinaon pidhato ing siklus II. Sabanjure nemtokake rancangan pasinaon kang bakal ditindakake ing siklus II.

Rancangan pasinaon kang bakal ditindakake ing siklus II yaiku: Nemtokake metodhe pasinaon, nyusun Rencana Pelaksanaan Pembelajaran (RPP) anyar laras karo isine rekomendasi, yiapake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual, nemtokake lan nyusun alat kanggo golek/ngumpulake dhata, kang arupa tes, lembar, observasi/pengamatan, nyusun rancangan pangolahan dhata.

Nindakake Panliten

Ing siklus II iki pasinaon ditindakake kaya ing siklus I. Pasinaon nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual dipilihake pidhato warsa enggal. Kang ditindakake ing pasinaon siklus II.

Guru mlebu kelas kanthi nggawa perangkat KBM.

a) Kegiatan awal: Pasinaon ditindakake nganggo modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.

Guru ngucapake salam. Siswa bebarengan ndonga. Guru nyiyapake swasana pasinaon kang nyenengake

lan aweh motivasi marang siswa. Guru nindakake apersepsi kanthi pitakon (tanya jawab) bab pidhato. Guru nakokake bab-bab kang gegayutan karo pidhato, supaya siswa eling maneh marang materi pasinaon sadurunge. Guru aweh katrangan bab ancasa pasinaon kang nyakup aspek spiritual, kawruh/pengetahuan lan ketrampilan.

b) Kegiatan Inti: Siswa nggatekake kanthi titi andharane guru bab pangerten pidhato. Siswa nggatekake kanthi titi andharane guru bab jinis-jinis pidhato. Siswa nggatekake tuladha pidhato sing distelake guru lewat audio visual. Siswa liyane nggatekake nliti (ngamati) kanca sing lagi gladhen praktek pidhato. Guru aweh pambiji utawa pangaji-aji tumrap usahane siswa kang wis ditindakake.

c) Panutup: Guru bebarengan karo siswa nindakake refleksi asile pasinaon lan gawe dudutan. Guru nindakake evaluasi. Guru aweh katrangan babagan pasinaon sabanjure. Guru maringi tugas marang siswa golek teks pidhato kanthi beda-beda. Guru nutup pasinaon.

Kagiyatan ngundhakake sajrone pamulangan ngundhakake kawasisan pidhato basa Jawa kanthi modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual. Siklus II memper karo kagiyatan pamulangan ing siklus I, ananging ana saperangan perbaikan katindakake guru lan siswa sajrone pidhato basa Jawa kanthi modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual siswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkon.

Asil pambiji ing siklus II diandharake, siswa diarani tuntas yen bisa nggayuh KKM kanthi pambiji 75.

Asil pambiji katrampilan praktek pidhato kelas IX A siklus II

N o.	Nama	Skor Max	% tercapai	Ketuntasan	
				Ya	Tidak
1	Alfin Kuswandhono	16	80	V	
2	Bayu Winda H.W.	17	85	V	
3	Devi Yulianti	18	90	V	
4	Devit Kurniawan	17	85	V	
5	Dhiah Bagus S.U.	17	85	V	
6	Diyah Ayu Safitri	17	85	V	
7	Doni Irawan	14	70		V
8	Eka Sudandi	17	85	V	
9	Eko Santoso	14	70		V
10	Gaguk Irawan	17	85	V	
11	Imroatu Kolifah	19	95	V	
12	Julianto	14	70		V
13	Maulani Fitria Dewi	18	85	V	
14	Mohamad Riza A.	16	85	V	
15	Muh. Firman M.	17	85	V	
16	Muhammad Reza K.	17	85	V	
17	Mutiara Nur F.A.M	17	85	V	
18	Nia Arum Ningsih	16	80	V	
19	Ningsih Wulandari	17	85	V	
20	Nita Alfiya	17	85	V	

21	Olif Via	19	95	V	
22	Rahmania Nur Hayati	17	85	V	
23	Renata Ayu P.	17	85	V	
24	Richa Khoiru Aleani	17	85	V	
25	Sahroni	14	70		V
26	Widya Damayanti	16	80	V	
27	Yizia Amelia Putri	17	85	V	
28	Yuni Kurniasari	19	95	V	
29	Yunita Eka Pratiwi	17	85	V	
30	Zeni Alfiana	17	85	V	
	Jumlah skor siswa	505	2510	26	4
	Jumlah skor maks.				
	% skor tercapai		86%		

Adhedhasar tabel kasebut bisa diweruhi yen saka cacah 30 siswa, kang tuntas yaiku 26 siswa, dene 4 siswa durung tuntas amarga biji kang dipikolehi sangisore KKM.

Adhedhasar asil pambiji katrampilan praktek pidhato siswa ing siklus II kasebut dingerteni menawa cacah 26 siswa kang kasil tuntas, saengga persentase ketuntasan siswa ing siklus II, yaiku ngancik persentase 86,6%. Persentase katuntasan kasebut luwih saka katuntasan klasikal kang ditemtokake, yaiku 80%. Asil pambiji siklus II ing kelas iki direkap kaya ing tabel.

Rekapitulasi asil tes ing siklus II

No.	Uraian	Asil Siklus II
1.	Nilai rata-rata tes	84
2.	Cacah siswa kang tuntas	26
3.	Cacah siswa kang ora tuntas	4
4.	Persentase katuntasan klasikal	86,6

Tabel kasebut nuduhake yen biji rata-rata asil sinaune siswa $2,520 : 30 = 84$ lan persentase katuntasan klasikal amung nggayuh $26/30 \times 100\% = 86,6\%$, kanthi siswa kang tuntas ana 26 saka cacah siswa 30. Asil dhata kasebut uga nuduhake yen kelas iki wis kasil nggayuh katuntasan klasikal, amargapersentase katuntasane cacah 86,6%. Biji iki isih kasil persentase katuntasaan kang ditemtokake, yaiku 80%.

Ing babagan iki isih akeh siswa kang durung wani pidhato ing ngarep kelas. Siswa uga isih isin nalika pidhato kanthi pengalamane dhewe-dhewe, amarga kadhangkala diguyu dening siswa liyane. Bab iki ndadekake siswa kurang PD (*percaya diri*) sajrone pidhato. Bab iki dibuktekake saka tingkat partisipasi siswa kang kurang, lan asil sinau siswa kang durung nggayuh KKM.

Observasi

Sajrone pasinaon praktek pidhato, panliti mitra guru kolaborator njingglengi/ngamati swasana pasinaon. Kang ditliti swasana pasinaon, yaiku bab:1)Tumindake (keaktifane) guru. 2)Tumindake (keaktifane) siswa.

Asil observasi aktivitas siswa ing siklus II

No.	Kegiatan Pamulangan	Skala Penilaian					Skor	Ket.
		1	2	3	4	5		
1.	Kasiyapan sajrone melu pamulangan			√			3	Cukup
2.	Ngrungokake andharan saka guru					√	5	Apik banget
3.	Nyathet formasi saka andharan guru					√	5	Apik banget
4.	Nggatekake lan nindakake prentah saka guru kanthi becik				√		4	apik
5.	Takon lan ngandharake pamawas				√		4	apik
6.	Motivasi kanggo sinau			√			3	cukup
7.	Nggarap tugas individu kanthi mandiri				√		4	apik
8.	Siswa menahi umpan balik				√		4	apik
	Jumlah			6	1	1	32	
	Rata-rata				6	0	4,0	

Adhedhasar asil observasi aktivitas siswa ing siklus II, diolehi aktivitas siswa kang tuwuh nalika pamulangan ana 32, ora ana indikator kang antuk skor 1 lan 2; 2 indikator kang antuk skor yaiku skor 3;4 indikator kang antuk skor yaiku skor 4; 2 indikator kang antuk skor yaiku skor 5, dene aktivitas maksimal yaiku 40. Asil dhata aktivitas siswa kasebut banjur persentasene, yaiku: $P = \frac{32}{40} \times 100 = 80\%$.

Adhedhasar asil itungan kasebut nuduhake yen observasi iki kalebu kriteria "apik", amarga persentasene 80% yaiku ana ing rentang 80%-89%. Tabel kasebut nuduhake sakabehe aktivitas siswa kalebu kriteria apik. Bab iki bisa dideleng saka rata-rata aktivitas siswa, yaiku 4,0. Ana 2 aktivitas siswa kang kalebu cukup (skor 3), yaiku ngenani kesiapan siswa kanggo sinau lan motivasi kanggo sinau. Siswa ketara durung siyap amarga nalika guru mlebu kelas, durungkabeh siswa mlebu ing kelas. Saliyane iku, ngenani buku teks utawa buku tulis uga ana siswa kang ora nduwe buku kasebut.

Senadyan kaya mangkono, siswa tetep bisa melu pasinaon lan ngrungokake andharan saka guru kanthi kriteria apik (skor 4). Indikator kang kasil ngolehake skor 4 sajrone pamulangan siklus II, yaiku (1) Nggatekake lan nindakake prentah saka guru kanthi becik; (2) takon lan ngandharake pamawas; (3)

nggarap tugas kanthi mandhiri, lan (4) menahi umpan balik.

Banjur ana rong indikator kang ngolehake skor 5 kanthi kategori apik banget, yaiku ing indikator (1) ngrungokake andharan saka guru, (2) nyathet formasi saka andharan guru. Siswa katon wigati marang andharan guru, amarga ora pengin keri materi mula siswa uga age-age nyathet kabar saka andharane guru.

a) Observasi Tumindake (keaktifan) Guru

Asil observasi tumindake (keaktifan)bisa dipikolehi nalika guru nindakake pamulangan ing kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong lan bisa dibiji dening kanca sejawat. Asil pambiji saka observasi aktivitas guru ing siklus II kaya mangkene.

Adhedhasar asil observasi nuduhake, ora ana indikator kang antuk skor 1 lan 3,8 indikator kang antuk skor 4, lan 4 indikator kang antuk skor 5. Asil observasi nuduhake rata-rata skor sing dipikolehi guru yaiku 4lan 5 iki ateges luwih apik tinimbang ing siklus I kang mung 3,5. Persentase 86,6 % nuduhake aktivtase guru kagolong apik,adoh saduwure persentase kang digayuh ing siklus I yaiku mung 70%. Undhak-undhakan bijine siswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual.

Andharan asil panliten iki adhedhasar asil kang diolehi saka panliten ing siklus I lan ing siklus II. Asil tes ing saben siklus gunane kanggo mangerteni asil bijine siswa ing praktek pidhato basa Jawa wis bisa kasil nggayuh KKM apa durung. Kepriye asile pambijine siswa nalika test ing siklus I lan siklus II bisa dideleng kaya mangkene:

Owah-owahan patrap/tumindake siswa kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo medhia audio visual

Adhedhasar asil analisis skor observasi nuduhake, ing siklus I jumlah skor aktivitas siswa 28, kanthi rata-rata yaiku 3,5. Persentase ketuntasan aktivitas siswa ing siklus I mung 73,6%, ateges aktivitas siswa isih kalebu ing golongan cukup. Kanggo ngundhakake asil kasebut perlu anane inovasi saka guru supaya aktivitas siswa bisa luwih apik.

Ing siklus II, sawise didandani refleksi nuwuhake asil sing luwih nyenengake, kesiyanan siswa kanggo nampa materi luwih apik tinimbang patemon sadurunge. Kagiyatan takon-tinakon lan menahi umpan balik marang guru luwih lumaku, nalika diskusi akeh siswa sing padha melu, mung kari ana siji loro siswa sing kurang nggatekna nanging ora nganti gawe rame nemen.

Asiling analisis abservasiing siklus II nuduhake, jumlah skor kang kagayuh yaiku 32, rata-rata skore nggayuh 4. Persentase katuntasan kasil ngayuh 76,6%. Owah-owahan tumindak/patrapi guru kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong sawise nggunakake modhel pamulangan langsung nganggo audio visual. Adhedasr asil analisis skor observasi nuduhake, ing siklus I jumlah skor aktivitas guru 28,

kanthi rata-rata skor yaiku 3,5. Persentase ketuntasan guru ing siklus I 76,6%, ateges aktivitas guru isih kalebu ing golongan cukup. Asiling analisis observasi ing siklus II nuduhake, jumlah skor kang kagayuh yaiku 52, rata-rata skor nggayuh 4,0. Persentase ketuntasan kasil nggayuh 80%

PANUTUP

Dudutan

Adhedhasar analisis dhata saka panliten "Ngundhakake Kawasisan Pidhato Basa Jawa Kanthi Modhel Pamulangan Langsung Nganggo Medhia Audio Visual Siswa Kelas IX A SMP Negeri 2 Lengkong Taun 2015/2016, bisa digawe dudutan kaya ing ngisor iki.

Pamulangan langsung nganggo medhia audio visual bisa nggayuh ancasa panliten yaiku: a) ngundhakake kawasisan pidhato; b) ngundhakake tumindake siswa; c) ngundhakake tumindake guru.

Pamulangan langsung nganggo medhia audio visual bisa ngundhakake kawasisan pidhato siswa kelas IX A SMPN 2 Lengkong. Asil tes pidhato siswa nuduhake menawa sajrone siklus I asil tes siswa ngolehake skor rata-rata 73,6 kanthi persentase ketuntasan klasikal 70%. Sajrone siklus II ana undhak-undhakan kanthi asil tes siswa ngolehake skor rata-rata 80, kanthi persentase ketuntasan klasikal 86,6%.

Pamulangan langsung nganggo medhia audio visual bisa ngundhakake tumindake siswa kelas IX A SMPN 2 Lengkong sajrone pamulangan pidhato. Asil pengamatan aktivitas siswa nuduhake anane undhak-undhakan, ing siklus I aktivitas siswa ngolehake jumlah skor 28 kanthi rata-rata skor 3,5 lan persentase 70% kategori "cukup". Sajrone siklus II aktivitas siswa kasil ngolehake skor 32 kanthi rata-rata skor 4,0 lan persentase 80% kategori "apik".

Pamulangan langsung nganggo medhia audio visual bisa ngundhakake tumindake guru kelas IX A SMPN 2 Lengkong sajrone pamulangan pidhato. Asil pengamatan aktivitas guru nuduhake anane undhak-undhakan saka siklus I kang ngolehake skor 46 kanthi rata-rata skor 3,83 lan persentase 76,6% kriteria "cukup" mundhak ana ing siklus II kanthi ngolehake skor 52, rata-rata 4,3 lan persentase 86,6% kategori "apik".

Pamrayoga

Adhedhasar asil dudutan saka panliten tindakan kelas kang wis kalaksanan ing siswa kelas IX A SMPN 2 Lengkong, panliti bisa menehi saran kaya mangkene. Kanggo Guru, pamulangan langsung nganggo medhia audio visual minangka medhia kang bisa ndadekake siswa luwih aktif sajrone pamulangan basa, mligine ana ing kawasisan pidhato nganggo basa Jawa. Kanggo Siswa, pamulangan langsung nganggo medhia audio visual bisa ngundhakake

kawasisan pidhato, saliyané iku uga bisa ngundhakake kawigaten siswa marang pamulangan basa Jawa.

KAPUSTAKAN

- Tarigan, Henry Guntur. 1981. *Berbicara Sebagai Suatu Keterampilan Berbahasa*. Bandung: Angkasa
- Atikah, Yuwono, Suhartanto. 2008. *Bahasa Indonesia Untuk SMP/MTs Kelas IX*. Jakarta: Depdiknas
- Depdikbud. 1995. *Kamus Besar Bahasa Indonesia*. Jakarta: Depdikbud
- Depag RI, 2004. *Basic Kompetensi Guru Modul Orientasi Pembekalan Calon PNS*, Jakarta: Depag RI
- De Porter, Bobbi. 2005. *Quantum Learning*. Bandung: PT Mizan Pustaka.
- Harahap, Nasrun dkk. 1983. *Teknik Penilaian Hasil Belajar*. Jakarta: Bulan Bintang
- Harjanto, 1997. *Perencanaan Pengajaran*. Jakarta: Rieka Cipta
- Sumartono, 1971. *Tes Hasil Belajar*. Semarang: Depdikbud
- Sunarto, 2002. *Rangkuman Pelajaran Bahasa Indonesia SMP-SMA*. Nganjuk: Latanza
- Depdikbud. 1990. *Kamus Umum Bahasa Indonesia*. Jakarta: Depdikbud
- Dikbud. 2003. *Materi Pelatihan Pembelajaran Kontekstual*. Jakarta: Depdikbud
- Aqib, Zainal. 2009. *Penelitian Tindakan Kelas*. Bandung: Yrama Widya,
- Fajri, Em Zul dan Ratu Aprilia Senja, *Kamus Lengkap Bahasa Indonesia*. Difa Publisher, t.t.
- Pitoyo, Andri, Atrup dan Kuntjojo. 2012. *Modhel-modhel Pembelajaran Kementerian Pendidikan Nasional*. Universitas PGRI Kediri: Panitia Sertifikasi Guru Rayon 143
- Iskandarwassid, Sunendar. 2008. *Strategi Pembelajaran Bahasa*. Bandung: PT Remaja Rosdakarya
- Abikusno. 1996. *Pepak Basa Jawa*. Surabaya: Express.
- [http://jurnal.penelitian.guru.sekolahdasarvol.1.No.1.\(2013\)/diakses 12 Agustus 2015](http://jurnal.penelitian.guru.sekolahdasarvol.1.No.1.(2013)/diakses%2012%20Agustus%2015)
- [http://download.portalgaruda.org/artikel.php? oleh M.Peso/diakses12 Agustus 2015](http://download.portalgaruda.org/artikel.php?oleh=M.Peso/diakses12%20Agustus%2015)
- [http://PGSD FIP Universitas Negeri Surabaya \(suhartatik@yahoo.com\)/diakses 12 Agustus 2015](http://PGSD.FIP.Universitas.Negeri.Surabaya(suhartatik@yahoo.com)/diakses%2012%20Agustus%2015)
- [http://PGSD FIP Universitas Negeri Surabaya \(christianarajinem@yahoo.com\)/diakses 12 Agustus 2015](http://PGSD.FIP.Universitas.Negeri.Surabaya(christianarajinem@yahoo.com)/diakses%2012%20Agustus%2015)
- <http://repo.iain-tulungagung.ac.id/id/print/1240/> diakses 15 Agustus 2015